

ASIELRECHT IN DE SINT-SALVATORSKERK TE BRUGGE (1570)

L. DEVLIEGHER °

Op maandag 3 oktober 1569 vond in de herberg *Het Axterken* in de Oude Gentweg te Brugge een ruzie met dodelijke afloop plaats. De schoenmaker Jan de Makelare gooide een bierkan naar het hoofd van Pieter van de Wychuuse, eveneens schoenmaker, die dodelijk gekwetst werd en aan de gevolgen ervan op 12 oktober overleed¹. De dader kon zich aan het gerecht onttrekken en einde maart 1570 zocht hij een toevlucht in de Sint-Salvatorskerk waar hij gedurende 14 maanden verbleef door gebruik te maken van het asielrecht dat hem immuniteit of vrijdom in de kerk verleende. Al die tijd woonde hij er in één van de twee kamertjes boven de eind-15de-eeuwse sacristie². Beschermd door het asielrecht kon hij ongehinderd rondwandelen in de kerk en praten met bezoekers en kerkgangers. Er waren over hem geen klachten, verklaarden de deken en het kapittel op 27 november 1570; hij bracht behoorlijk en vreedzaam zijn dagen door³.

Wanneer en in welke omstandigheden Jan de Makelare aan zijn einde is gekomen, is ons niet bekend. Na zijn dood diende zijn

° Dr. kunstgeschiedenis en oudheidkunde, ten Hove 17, 8200 Brugge.

1. Brugge, Stadsarchief, *Schouwboek*, 1554-1584, f° 261-262. Dr. A. Vandewalle, hoofdarchivaris van het Brugse Stadsarchief, heeft in het Schouwboek de gegevens betreffende het dodelijk ongeval voor ons opgezocht, waarvoor onze oprechte dank.

2. Beide overwelfde kamertjes zijn goed bewoonbaar; ze bezitten ieder een schouw en een venster met twee zitbanken. Cfr. L. DEVLIEGHER, *De Sint-Salvatorskathedraal te Brugge. Geschiedenis en architectuur*, p. 96-97, fig. 44, afb. 112-114 (*Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen*, deel 7. Tielt-Bussum, 1981). Kosterkamers komen ook in andere kerken voor. In de Sint-Baafskerk te Gent bestaat nog een 16de-eeuws kosterskamertje (met o.a. toiletgelegenheid) dat waarschijnlijk een 14de-eeuwse voorganger gehad heeft. Cfr. E. DHANENS, *De artistieke uitrusting van de Sint-Janskerk te Gent in de 15de eeuw*, in *Academiae Analecta, Klasse der Schone Kunsten*, 44 (1983), nr. 1, p. 29-30. Uit een arrest van de Raad van Vlaanderen van 27 juli 1438 weten we dat er in de kerk van Waasten - die gemeenschappelijk door de parochie en door de abdijs van reguliere kanunniken van de H. Augustinus werd gebruikt - een kosterskamer was, een plaats waar de koster woonde en sliep. Cfr. E.I.S. [STRUBBE], *Kosterskamer in een kerk. Waasten 1438*, in *Westvlaamsch Archief voor geschiedenis, oudheidkunde en folklore. Bijblad van Biekorf*, 1 (1939), p. 87-88.

3 Zie Bijlage 1.

weduwe Anna op 30 juli 1571 klacht in bij het kerkkapittel tegen de koster van de kerk Renier Bibau omdat hij het bed, het hoofdkussen en de deken die haar man in het kerkkamertje gebruikt had, aan haar niet wilde teruggeven tenzij zij hem 7 gr. kamerhuur per week zou betalen voor de 14 maanden dat haar man daar verbleven had. De deken en het kapittel waren echter van mening dat de koster het recht niet had huur te vragen voor het kamertje, maar ze kenden hem wel 12 s. gr. toe voor de gedane moeite⁴.

Dat Jan de Makelare zich in de Sint-Salvatorskerk in veiligheid kon brengen, had hij te danken aan het Middeleeuwse asielrecht waardoor een misdadiger een toevlucht kon zoeken in een gewijde plaats - een kerk, klooster, kerkhof - en daar kerkelijke bescherming of vrijdom genoot tegenover wereldlijke overheden en particulieren (familie en vrienden van het slachtoffer). De vluchteling kon in zijn schuilplaats blijven in afwachting dat één of ander accord gesloten werd tussen de kerkelijke en de wereldlijke overheid. Hij kon er echter ook blijven, wachtend op een gunstige gelegenheid om naar veiliger oorden te vluchten. Door dit asielrecht bleven niet alleen talrijke misdaden onbestraft; het kon bij een misdadiger-in-spe de vrees voor eventuele straffen verminderen en aanzetten tot het plegen van misdrijven. Het gaf misdadigers o.m. ook de mogelijkheid zich op het kerkhof schuil te houden en van daaruit te opereren. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de wereldlijke overheid er in de loop van de 16de eeuw toe overging het asielrecht af te zwakken door allerlei beperkingen in te voeren⁵. Uitgerekend ten tijde van ons verhaal verscheen op 9 juli 1570 een verordening van koning Filips II waarin o.m. bepaald werd dat voor bepaalde categorieën misdadigers het asielrecht niet meer kon ingeroepen worden⁶.

4 Zie Bijlage 2.

5 In het artikel van prof. dr. J. MONBALLYU, *Een mislukte opknooping te Brugge in 1613. Mirakel of toeval ?* in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, 123 (1986), p. 167-181, komt o.a. ook het asielrecht ter sprake.

6 "LXVI. Aengaende die immuniteyt ende vryheyte van de geweyde plaetsen, Wy verkleeren dat in conformiteyt van veel Ordonnantien, Sententien ende Arresten, openbaere dieffen, roovers, straetschenders, doodtslaegers, deur bespiedinge oft met gedelibereerden wille ende propooste, kerck-roovers, kettens, criminele persoonen Laesae Majestatis, de gene die geaccuseert zyn van openbaere seditie oft beruerte onder 't volck gemaect te hebben, oft der Kercken oft Justitie geweldt ofte violentie gedaen, oock banqueroutiers ende andere diergelycke, ende zullen, naevolgende den Rechte van de selve immuniteyt der Kercken, niet genieten." *Placcaert-boeck van Vlaenderen*, deel 5. Gent, 1763, p. 195.

BIJLAGEN

1.

Wij dekene ende capitele vande collegiale kercke van Ste Salvators in Brugghe attesteren dat Jan de Makelare, scoemakere poortere van Brugghe, den tijt van acht maenden ofte daerontrent dat hij omme messchief van dootslaghe heeft inde voorseide kercke zijn vrijdomme gehouden heeft paeyselic, hebbelic ende eerlicke binnen den vrijdomme vande zelve kercke gheconverseert ende ghewandelt zo dat wij gheene clachten van hem en hebben ghehoort. In kennesse van dezen hebben wij deze attestatie doen zeghelen ende bij Inghelre Bave secretaris van onse capitele doen teekenen den XXVIIen dach van november XVcLXX.

Brugge, *Bisschoppelijk Archief*, S. 241, Acta Capituli Sint Salvators 1558-1571, f° 235.

2.

Compareerde in tcapitele voor eerweerde heeren deken ende capitele vande collegiale kercke van St Salvators in Brugghe Anna weduwe van Jan de Makelare poorteresse van Brugghe haer beclaghende van Renier Bibau costere vande zelve kercke dat hij niet en wilde haer laten volghen [doorstreept : haere] bedde, orpul ende sarge wesende up een vande cameren boven de sanctuarie vande kercke daerup Jan haer man voornoemd hadde geleghen binnen den tijt dat hij omme een messchief van een dootslach moeste tvrijdomme annemen. Ende tzelve camerkin was hem bij dekene en prochiepapien vande zelve kercke [doorstreept : gheconsenteert bij] uute gracie gheconsenteert, ten waere datse hem gave VII gr. de weke van camerhuere den tijt van XIII maenden dat haer man voorseid daer gheweest hadde, nietjegenstaende dat de voornoemde Tanne weduwe hem presenteerde voor zijne moeite redelic salaris. Mijnheeren dekene ende capitele de partien ghehoort ende up de sake ghelet, seiden den voornoemden Renier Bibau als costere niet onfanghelic van te mueghen camerhuere ende appointerden dat de voorseide Anna zoude hem gheven XII s. gr. voor zijn moeite ende salaris. Voorts dat hij zoude haer laeten volghen zulc catheel als er up de camere was haer toebehoorende. Twelcke achtervolghende de voornoemde Anna betaelde up de voet in tcapitele XI s. VI d. gr. ende beloofde de reste van VI gr. te ghevene in tlichten ende haelen van haer catheel.

Brugge, *Bisschoppelijk Archief*, S. 242, Acta Capituli Sint Salvators 1571-1594, f° 5.

